

י"א אדר ב תשפ"ב
14 מרץ 2022
2022-0045-168

הודעה משותפת למשרדי הכלכלה והתעשייה, החקלאות, האוצר ורשות התחרות:

הוועדה לבדיקת פערי התיווך לצרכן בנושא התוצרת החקלאית – פירות וירקות, מגישה לשרים את דוח הביניים

הוועדה החלה את עבודתה בתחילת חודש אוקטובר 2021, בהתאם להחלטת הממשלה מס' 213
"תכנית להגברת התחרות בחקלאות", שהתקבלה ביום 2.8.21, ובהתאם לכתב המינוי.

בראש הוועדה עומד מנכ"ל משרד הכלכלה והתעשייה, ד"ר רון מלכא וחברים בה מנכ"לית משרד
החקלאות ופיתוח הכפר, עו"ד נעמה קאופמן-פס, הממונה על התחרות, עו"ד מיכל כהן וסגן
הממונה על התקציבים במשרד האוצר, מר איליה כץ.

תפקידי הוועדה –

1. ניתוח של שרשרת האספקה של פירות וירקות.
2. בחינת חסמים וכשלי שוק שעלולים להביא לפגיעה בצרכן, לרבות פערי תיווך בהפצת
תוצרת חקלאית של פירות וירקות או רווחיות חריגה לאורך שרשרת האספקה שלהם.
3. ככל שיימצאו כשלי שוק או חסמים או רווחים חריגים בכל אחת מחוליות שרשרת
האספקה, הוועדה תמליץ לשרים על פעולות נדרשות לשיפור התחרות במקטעים אלה.
4. המלצות אחרות בנושא הורדת יוקר המחיה של פירות וירקות.

במהלך עבודתה, קיבלה הוועדה מהציבור כ-30 עמדות כתובות ולמעלה מ-20 עמדות הוצגו בפניה
בעל פה.

הוועדה נפגשה עם כל הגורמים בשרשרת האספקה של פירות וירקות – חקלאים, סיטונאים,
קמעונאים, יבואנים, ועוד. הוועדה קיימה מספר סיורי שטח במשקים חקלאיים, בשוק הסיטונאי,
במרכז לוגיסטי וכד', זאת על מנת להתרשם מהאופן שבו הפירות והירקות עוברים מהחקלאי ועד
להגעתם לביתו של הצרכן, חוליה אחר חוליה.

במסגרת עבודת הוועדה בוצע מחקר כמותי, שבחן את פערי התיווך והמרווחים על פני שרשרת השיווק של פירות וירקות, נערכה בחינה של חומרי רקע ממקורות שונים ועבודה השוואתית בינלאומית לקבלת אינדיקציה להשוואה לשווקים דומים בעולם.

המדגם של המחקר הכמותי כלל 18 קמעונאי מזון גדולים ו-3 סיטונאים שמתמחים בפירות וירקות. המחקר ניתח את נתוני הרכש והפדיון של אותם קמעונאים וסיטונאים, ובחן כיצד המחיר הסופי מתחלק בין המקטעים: המקטע החקלאי שכולל את שלבי הגידול והאריזה, המקטע הסיטונאי והמקטע הקמעוני.

לאחר ניתוח עומק של הממצאים, הוועדה תגיש את מסקנותיה והמלצותיה לשרים.

הוועדה מציגה כעת את ממצאי הביניים

החוליות העיקריות בשוק הפירות והירקות בישראל הן חקלאים, סיטונאים וקמעונאים. לפי הערכות, במדינת ישראל אלפי משקים חקלאיים עוסקים בגידול פירות וירקות. משקים אלו ייצרו בשנת 2020 כ-3.2 מיליון טון של פירות וירקות. יחד עם זאת, היקף התוצרת של פירות וירקות בישראל דומה להיקפה בשנת 2000, בעוד שאוכלוסיית המדינה גדלה בכ-50% במהלך תקופה זו.

בנוסף, לפי ההערכות, בישראל פועלים עשרות סיטונאים. חלקם פועלים באופן עצמאי וחלקם פועלים במספר מצומצם של שווקים סיטונאיים.

לצד הסיטונאים והחקלאים, פועלים קמעונאים אשר משווקים את התוצרת החקלאית ישירות לצרכן.

אחוז ניכר מהפירות והירקות בישראל משווקים על ידי למעלה מ-20 רשתות שיווק גדולות. חלק מרשתות השיווק הגדולות מפעילות מרכזים לוגיסטיים עצמאיים (מרלוג'ים) בעוד שרשתות שיווק אחרות מסתמכות על שירותיהם של סיטונאיים.

שווי הצריכה הכולל של פירות וירקות בישראל עמד נכון לשנת 2020 על 29.1 מיליארד ש"ח בשנה. מתוך סכום זה, היקף הצריכה של פירות וירקות טריים עמד על כ-24.7 מיליארד ש"ח.

ממצאי הוועדה עד כה :

1. מהממצאים עולה כי כאשר הקמעונאי קונה את הסחורה ישירות מחקלאי, חלקו של המקטע החקלאי מהמחיר לצרכן של כלל הפירות והירקות הטריים בשנת 2020, היה בממוצע 64%, כשהיתרה של 36% מיוחסת למקטע הקמעונאי.
2. יצוין כי מדובר על פדיון בלבד ולא על רווח נקי שנשאר לחקלאי לאחר ההוצאות. כך גם לגבי הקמעונאי. עוד יצוין, כי המקטע החקלאי כולל, מעבר לעלויות הגידול, גם את עלויות העברת הפרי אל הסיטונאי או הקמעונאי, לפי העניין, אשר עשויות לכלול עלויות מיון, הובלה, סינון, שטיפה, הבחלה, אריזה והובלה.
3. עוד עולה מהבדיקה, שכאשר סיטונאי מתווך בין קמעונאי לחקלאי, התרומה הממוצעת למחיר לצרכן של המקטע החקלאי יורדת ל-57%, המקטע הסיטונאי תורם למחיר לצרכן 18% בממוצע והמקטע הקמעונאי יורד ל-25%.
4. על כל 10 ש"ח ששילמו הצרכנים לקמעונאי עם מרלוג"ג (ללא תיווך) באותה השנה, כ-6.4 ש"ח שולמו למקטע החקלאי וכ-3.6 ש"ח שולמו למקטע הקמעונאי.
5. כשמדובר בקמעונאי ללא מרלוג"ג, על כל 10 ש"ח ששולמו בשנת 2020, כ-5.7 ש"ח שולמו למקטע החקלאי, כ-1.8 ש"ח למקטע הסיטונאי וכ-2.5 ש"ח למקטע הקמעונאי.
6. נתוני הפדיון האמורים כאמור אינם מלמדים על רווחיות, שכן לכל חוליה בשרשרת האספקה תשומות ועלויות משלה.
7. מההשוואה הבינלאומית שביצעה הוועדה, עולה ביחס לממצאים שצוינו, כי ישראל נמצאת "ברף הגבוה" מבחינת הנתח המיוחס למקטע החקלאי. עם זאת, חשוב לציין כי יש קושי מובנה בהשוואה זו, כיוון שבמדינות שונות החישובים מתבצעים בצורה שונה. לכל מדינה יש את המאפיינים הייחודיים לה המשפיעים על המחיר: שיעורי פחת, עלויות הובלה, אחסון, אריזה וקירור, שרשרת שיווק שונה, איכות הגידולים הנמכרת בשווקים, אקלים שונה וכיו"ב.
8. הוועדה בדקה גם את רווחיות הסיטונאים והקמעונאים בתחום הפירות והירקות: מהניתוח עולה, כי שיעור הרווח הגולמי (הרווח לאחר קיזוז עלות הרכישה) הממוצע בשנת 2020 אצל

הסיטונאים עמד על כ-25% ושיעור הרווח התפעולי (לאחר קיזוז הוצאות נוספות) עמד על כ-5%.

9. שיעור הרווח הגולמי הממוצע בשנת 2020 של הקמעונאים שיש להם מרלו"ג עמד על כ-33% ועל כ-26% אצל קמעונאים שאין להם מרלו"ג. הרווח התפעולי הממוצע של קמעונאים – עם מרלו"ג ובלעדיו – עמד בשנת 2020 על כ-6%.

10. מההשוואה הבינלאומית שנערכה לחברות קמעונאיות ציבוריות במדינות זרות עולה, כי הרווחיות הגולמית והתפעולית של קמעונאים בארץ, דומה בסך הכל לרווחיות של המקבילות שלהן בעולם.

11. מבנה השוק הקמעונאי הוא כזה שבמסגרתו שלוש רשתות השיווק הגדולות שולטות בכ-54% מתוך הפעילות של רשתות השיווק בפירות וירקות וארבע הרשתות הגדולות שולטות בכ-62%.

12. הוועדה דנה גם בפרקטיקות מסחר שעלו בעדויות השונות שהוצגו בפני הוועדה. כך, הוועדה נחשפה לטענות חקלאים בדבר פרקטיקות מסחר כוחניות מצד הקמעונאים. בדומה, סיטונאים וקמעונאים העלו טענות דומות כנגד חקלאים גדולים אשר מחזיקים לטענתם בכוח עודף.

13. הוועדה זיהתה מספר מאפיינים, מנגנונים ותהליכים בשרשרת התיווך כולה, העשויים להעיד, טרם בדיקתם לעומק במסגרת דוח הביניים, על כשלים תחרותיים, ושעל פניו ראוי לבחון בכדי ליעל ובכך להוזיל את המחיר לצרכן. הוועדה תבחן פרקטיקות אלה לעומק בהמשך עבודתה ותמליץ על צעדים לייעול השוק והגברת התחרות בהתאם.

● מצ"ב דוח הביניים.

● ניתן לתאם שיחה עם חברי הוועדה, בדוברות המשרדים, או בטלפונים:

○ שירה קוה, ראש אגף תקשורת משרד הכלכלה והתעשייה, 050-6214141

○ דפנה יוריסטה, ראש אגף תקשורת משרד החקלאות, 050-6241050

○ סיון כרמון, מנהלת אגף דוברות והסברה -רשות התחרות, 050-6200338

○ שיר אזרף, דוברות אוצר, 054-5947500